

MICHAŁ PREISLER

Wielkopolska Wyższa Szkoła Turystyki i Zarządzania w Poznaniu, Polska

UWARUNKOWANIA ATRAKCYJNOŚCI TURYSTYCZNEJ MIASTA

TERMS OF ATTRACTIVENESS OF THE CITY

Abstract: Urban tourism is becoming increasingly popular pas time. Tourists visiting the city with a variety of reasons – ranging from family through to cultural and sporting events. Tourist centers of the city as more and more build out their tourist facilities. Impact on many factors, both those for which the authorities have definite impact as well as those that operate independently, and difficult to control. Poland, as the country has huge potential for the development of urban tourism will become dominant.

Key words: Urban tourism, external conditions, internal conditions, the functioning of the modern tourist city, tourism infrastructure, tourist attractiveness, tourism, hub

Wstęp i cel pracy

Funkcjonowanie turystyki na całym świecie w sposób nierozzerwalny było i jest związane z ośrodkami miejskimi. Celem tej publikacji jest próba ukazania, jak bardzo złożona jest to forma turystyki i jak wiele czynników ma wpływ na jej funkcjonowanie.

Turysta przybywający do danego kraju po raz pierwszy, najczęściej zatrzymuje się w mieście. Ośrodki miejskie zawsze stanowiły podstawowy cel podróży. Podróżni przybywali do nich w różnych celach – początkowo były one przede wszystkim handlowe, polityczne, z czasem pojawiły się poznawcze i wypoczynkowe.

Od początku rozwoju turystyki stała się ona ważnym elementem rozwoju miast. Dla turystów budowano hotele, zajazdy, tworzone sieci gastronomiczne, umożliwiano zwiedzanie zabytków, wydawano przewodniki i foldery. Miasta, które posiadały na swoim obszarze niepowtarzalne zabytkowe obiekty, zbiory lub na ich terenie miały miejsce ważne wydarzenia historyczne, skrzętnie to wykorzystywały tworząc niepowtarzalną formę turystyki miejskiej.

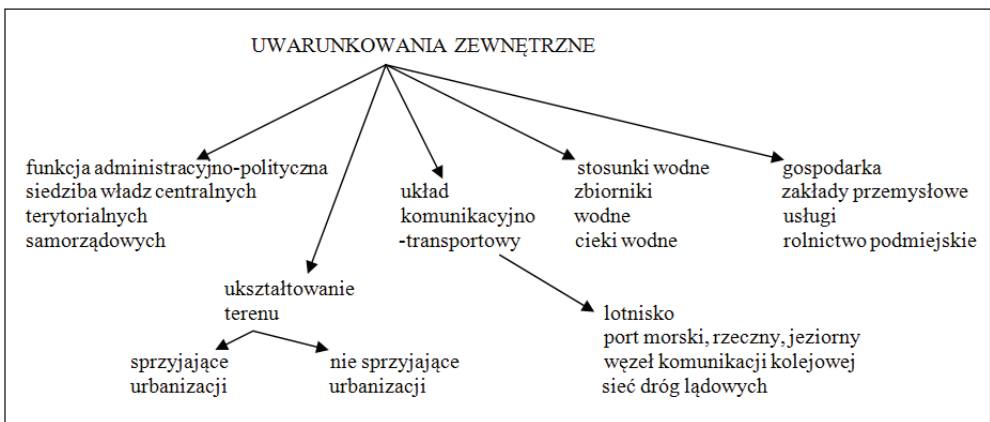
Kowalczyk w swoich rozważaniach na temat turystyki miejskiej powołuje się na Ashwortha (1989), który twierdzi, że „turystyka jest zjawiskiem częściej związanym z miastami niż innymi obszarami i w większej mierze, zależy od zasobów antropogenicznych niż przyrodniczych. Przeważająca część walorów turystycznych jest skoncentrowana w ośrodkach miejskich i nawet wówczas, gdy o atrakcyjności danego obszaru decydują walory przyrodnicze, wzniesiona przez człowieka infrastruktura turystyczna skupia się głównie w miastach”. W podobnym tonie jak podaje Kowalczyk wypowiada się Law'a (1993): „...dowodzono, że duże miasta są najważniejszymi miejscami na świecie odwiedzanymi przez turystów”. Część z naukowców uważa, że nie istnieje osobne pojęcie turystyki miejskiej. Swoje racje opierają na tym, że na funkcjonowanie turystyki miejskiej składają się bardzo różne jej formy. Należy jednak zaznaczyć, że poprzez turystykę miejską realizowane są podstawowe cele krajoznawstwa. Oczywiście, na przestrzeni wielu lat, bardzo różnie formułowano pojęcie krajoznawstwa, niemniej chyba najdoskonalsza jej formuła została opracowana na III Kongresie Krajoznawczym w Płocku i opublikowana w Krajoznawczym Programie Turystyki na lata 1980 – 1990 (ZG PTTK 1980). Brzmi ona następująco: „krajoznawstwo jest ruchem społecznym jednoczącym młodych i dorosłych, rozwija się w oparciu o różnorodne formy turystyki czynnie uprawiane przez krajoznawców, dąży do gromadzenia i upowszechniania wiedzy o kraju ojczystym oraz utrwalania i pomnażania jego zasobów przyrody i kultury”.

Krajoznawstwo nigdy do końca nie zostało zdefiniowane jako dziedzina naukowa, ale pozostaje nadal w ścisłych relacjach z wszystkimi formami turystyki i rekreacji. Właśnie na terenach miejskich można najlepiej i najdokładniej prześledzić te zależności. Poza tym, na co zwraca uwagę w swoim opracowaniu Kowalczyk, turystyka miejska jest ściśle związana z wszystkimi funkcjami jakie pełni miasto. Wynika to z faktu, że – jak twierdzi w swoim opracowaniu Kurek (2011) – „Wielkość i struktura ruchu turystycznego zależy bezpośrednio od atrakcyjności turystycznej miasta, na którą składa się złożony system elementów oraz uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych”.

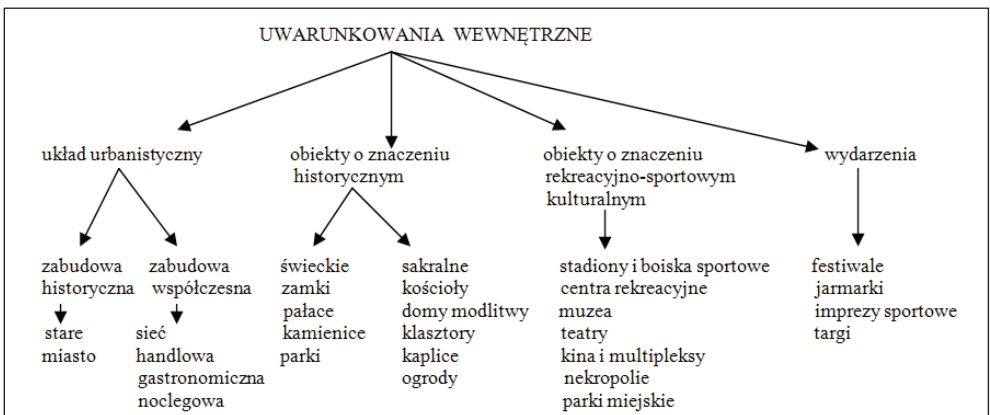
Do uwarunkowań zewnętrznych należą między innymi: położenie w stosunku do istniejących form terenu, odległości od zbiorników lub cieków

wodnych, układu sieci komunikacyjno-transportowej, funkcji administracyjno – politycznej i gospodarczej.

Wewnętrzne uwarunkowania to przede wszystkim: układ urbanistyczny – istnienie obiektów o znaczeniu historycznym i współczesnym, w tym obiektów rozrywkowych, sportowych i kulturalnych. Bardzo istotnym elementem jest także infrastruktura turystyczna, czyli baza noclegowa, gastronomiczna, rozrywkowa, rekreacyjna a także naukowa i handlowa. Tak więc o atrakcyjności turystycznej miasta decyduje bardzo wiele czynników, które są w większym lub mniejszym stopniu od siebie współzależne. Ich funkcjonowanie będzie miało bezpośredni wpływ na wszystkie formy turystyki miejskiej.



Rycina 1. Model funkcjonowania uwarunkowań zewnętrznych wpływających na stopień atrakcyjności turystycznej miasta (opracowanie własne)



Rycina 2. Model funkcjonowania uwarunkowań wewnętrznych wpływających na stopień atrakcyjności turystycznej miasta (opracowanie własne)

Uwarunkowania zewnętrzne

Siedziby władz

Przedstawione na rycinie 1 uwarunkowania zewnętrzne, to przede wszystkim takie, na które mieszkańcy miasta mają znikomy wpływ. W sytuacji, gdy miasto jest siedzibą władzy, bardzo istotnym faktem jest to, kto tę władzę sprawuje, w czyim imieniu i jakie są jej zależności, zarówno gospodarcze jak i polityczne. W przypadku, gdy miasto jest siedzibą organów centralnych, sprawujących w danym państwie władzę, przynosi to miastu zarówno spore korzyści, jak i niestety niedogodności. Taki miastami są przede wszystkim stolice zarówno państw, jak i jednostek administracyjnych. Fakt zlokalizowania na ich obszarze agend rządowych: ministerstw, ambasad, przedstawicielstw gospodarczych oraz często parlamentów, powoduje pewne perturbacje w ich codziennym funkcjonowaniu. W większości przypadków na stolice państw wybrane zostały miasta o znaczącym rodowodzie historycznym. A co za tym idzie, posiadające na swoim obszarze szereg obiektów o znaczeniu zabytkowym i wiele miejsc związanych z historią danego państwa. Przykładami takich miast są między innymi: Londyn, Paryż, Moskwa, Praga, Budapeszt lub Buenos Aires. Oczywiście, niekiedy stolice ze względów politycznych lub gospodarczych, lokalizowano pomijając ich znaczenie historyczne, ale w skali całego świata są to wyjątki. Należą do nich między innymi Brasillia lub New Dehli.

Podstawowymi problemami takich metropolii są między innymi: ilość ich mieszkańców, komunikacja, bezpieczeństwo, gospodarka komunalna oraz istnienie dwóch ośrodków władzy; z jednej strony – władze samorządowe, a z drugiej – rządowe. Pogodzenie ich interesów bywa często przyczynami konfliktów i nieporozumień. Takim niechlubnym przykładem na terenie Polski jest Warszawa, Poznań czy Wrocław. Skutki tych nieporozumień, zawsze odbijają się zarówno na mieszkańcach, jak i potencjalnych turystach.

Ukształtowanie powierzchni

Kolejnym uwarunkowaniem zewnętrznym, jest ukształtowanie terenu. Może ono sprzyjać rozwojowi urbanizacji lub nie. Na świecie istnieje wiele przykładów miast, które powstały początkowo na bardzo dogodnym dla urbanizacji terenie, ale w miarę powiększania swojego obszaru, ich mieszkańcy mieli coraz trudniejsze bariery osadnicze, wynikające z ukształtowania terenu. Przykładami takich miast są między innymi Lima i San Francisco. W niektórych przypadkach taka lokalizacja zwiększa atrakcyjność miasta. W San Francisco funkcjonuje specjalny tramwaj pokonujący kolejne wzniesienia.

Podobnie jest w przypadkach miast, będących zapleczem dla sportów i rekreacji realizowanych w górach. Za takie wzorcowe przykłady można uznać między innymi: Grenoble, Chamonix, Val d Isere we Francji, a w przypadku Polski: Karpacz, Szczyrk lub Zakopane. Pomimo niesprzyjających warunków, ukształtowania terenu w tym przede wszystkim, dużymi nachyleniami terenu, osuwiskami i zagrożeniami występowania lawin, miasta te starają się kontrolować swoje procesy urbanizacyjne. Trzeba dostosowywać system budownictwa nie tylko mieszkalny ale całej infrastruktury do istniejących także warunków geologicznych. Mogą one być bardzo zróżnicowane od litej skały po przez tak zwany flisz. Poza tym bardzo poważną barierą osadniczą w przypadku miast budowanych w rejonach górskich są trzęsienia Ziemi. Nie dotyczy to w zasadzie miast położonych w górskich rejonach Europy ale jest to poważny problem miast Ameryki Łacińskiej i Azji.

Stosunki wodne

Trudno sobie wyobrazić funkcjonowanie miasta turystycznego bez dostępu do wody. Jak ważny jest to czynnik zewnętrzny, świadczy fakt, że bezpośredni dostęp do wody w sposób znaczący podnosi atrakcyjność turystyczną miasta. W zależności od tego, czy jest to ocean, morze, jezioro czy też rzeka, ma to istotny wpływ na rozwój infrastruktury turystycznej miast. Do takich miast należą między innymi: Acapulco w Meksyku, Santander w Hiszpanii, czy Rio de Janeiro w Brazylii, a w Polsce: Trójmiasto.

W wielu przypadkach woda stanowi jednak poważną barierę urbanizacyjną. Kiedy zaczyna brakować miejsca na rozbudowę kolejnych dzielnic mieszkaniowych i coraz trudniej rozbudowywać infrastrukturę, poszukuje się nowych rozwiązań. W najlepszym przypadku stawia się kolejne pensjonaty i hotele bezpośrednio na linii brzegowej, często tworząc kilkunastopiętrowe obiekty. Taka zabudowa funkcjonuje między innymi w Las Palmas na wyspach Kanaryjskich, należących do Hiszpanii, w Recife w Brazylii, a także w Kunlun w Chinach oraz w Melbourne w Australii, Aceh w Indonezji, Chenapi w Indiach, czy Simeulue na Sumatrze. Stanowi to poważne zagrożenie życia i zdrowia, zarówno osób tam pracujących, jak i odpoczywających. W grudniu 2004 roku, po katastrofalnym trzęsieniu pod dnem morskim w pobliżu Indonezji, powstała ponad 15-metrowa fala tsunami. W wyniku jej uderzenia całkowicie zostały zniszczone kurorty turystyczne położone nad samym morzem zarówno w prowincjach Tamil Nadu, Andhra Pradesh w Indiach, a także Banda Aceh w Indonezji oraz te leżące na półwyspie Phukot w Tajlandii. Zginęło wtedy ponad 230 tys. ludzi, w tym wielu turystów. Najwięcej ofiar, bo 852 osób, to Skandynawowie (www.info.wyborcza.pl/2004).

Zagrożenia dla miast leżących nad wodami, dotyczą nie tylko te leżące nad zbiornikami wodnymi. Powstają one znacznie częściej w miastach położonych nad rzekami. W 1997 roku Polskę nawiedziła powódź tysiąclecia spowodowana ponadprzeciętnymi opadami deszczu. Zalanych zostało wtedy bardzo wiele miast o ogromnym potencjale turystycznym. W znaczny sposób ucierpiały wtedy między innymi: Wrocław, Opole, Kraków oraz miasta kotliny Kłodzkiej.

Czasami czynniki atmosferyczne wzajemnie się kumulują – tak jak miało to miejsce w przypadku Nowego Orleanu, który został zalany po przejściu huraganu Katrina w 2005 roku. Istnieją jednak na świecie miasta, które są ważnymi centrami turystycznymi, leżąc nad zbiornikami wodnymi, doskonale z nimi współistnieją. Krajem, w którym to funkcjonuje są Zjednoczone Emiraty Arabskie. W ich stolicy – Dubaju powstały luksusowe hotele i apartamentowce, położone zarówno na wyspach, jak i na dnie morskim. Są to, między innymi: Burdż-alArab, Emirates Hotel Tower i – jedyny dotychczas na świecie – powstający podwodny hotel Resort Hydropolis.

Układ komunikacyjny

Ostatnie dwa uwarunkowania zewnętrzne mają także ogromne znaczenie, ale ich funkcjonowanie jest ściśle związane z tymi, które wymieniono powyżej. Bowiem układ komunikacyjno – transportowy, zależy zarówno od ukształtowania terenu, na którym zlokalizowane jest miasto, jak i jego położenia w stosunku do granic administracyjnych kraju oraz pozostałych ośrodków miejskich. Gdy warunki naturalne to umożliwiają – miasto staje się węzłem komunikacyjnym. W skład takiego węzła wchodzi porty lotnicze, stacje kolejowe, suche porty przeładunkowe, bezkolizyjne wielopasmowe drogi wylotowe, obwodnice i sieć komunikacji miejskiej. Ta ostatnia może funkcjonować w postaci sieci tramwajowej, autobusowej, kolejowej powierzchniowej lub podziemnej. W Nowym Jorku, Tokyo i Jokohamie torowiska kolejek zostały poprowadzone wysoko nad poziomami ulic.

Jeżeli dane miasto jest jednocześnie portem morskim lub rzeczny, jego znaczenie jako węzła komunikacyjnego, wzrasta jeszcze bardziej, a miasto rozrasta się do niebywałych rozmiarów. Takie miasta to między innymi: Rotterdam, Hamburg, Singapur, Chiba, Kobe, Jokohama, Nagoja, Szanghaj, Hongkong a także Antwerpia i Chicago.

Pomimo poszukiwania najlepszych rozwiązań komunikacyjnych w wielu miastach, przekraczających milion mieszkańców, zarówno mieszkańcy jak i turyści narażeni są na szereg komunikacyjnych niedogodności. Władze miast próbują temu zaradzić wprowadzając alternatywne środki komunikacji. Naj-

bardziej powszechnymi są rowery i riksze. Przy ich pomocy przemieszczają się mieszkańcy i turyści w Wietnamie, Indiach, Chinach ale także Holandii. O ile w państwach azjatyckich jest to koniecznością z powodu bardzo wąskich ulic i złego ich stanu, o tyle w Holandii jest to modny sposób na życie.

W niektórych krajach podstawowym środkiem transportu i komunikacji są łodzie i małe promy wodne. Oczywiście, aby mogły one funkcjonować, muszą istnieć ku temu odpowiednie warunki, np. wodne kanały. Staje się to dodatkową atrakcją turystyczną. Do takich miast należą między innymi: Singapur, Hongkong, Rangun, Bangkok. W Europie, to przede wszystkim: Wenecja we Włoszech, częściowo Amsterdam w Holandii, a także Brugii w Belgii.

Gospodarka

W tym ostatnim uwarunkowaniu istotną rolę odgrywa istnienie w danym mieście zasobów naturalnych lub zakładów zajmujących się ich przetwarzaniem. Przykładami takich miast jest aglomeracja górnośląska. Miasta wchodzące w jej skład są zarówno ważnymi ośrodkami przemysłowymi i węzłami komunikacyjnymi, ale także posiadają dobrze rozwiniętą infrastrukturę turystyczną. Podobnie na świecie funkcjonują: Chicago, Duisburg, Essen, Bohum, Dortmund, a w Polsce np.: Łódź i Siemianowice Śląskie. Miasta postprzemysłowe muszą szukać swojej innej tożsamości, tym razem turystycznej.

O ile wymienione powyżej uwarunkowania zewnętrzne można rozpatrywać globalnie, co umożliwi porównywanie poszczególnych ośrodków miejskich, to uwarunkowania wewnętrzne charakteryzują każde miasto w sposób indywidualny.

Uwarunkowania wewnętrzne

Układ urbanistyczny

W przestrzeni każdego miasta odgrywa układ urbanistyczny zasadniczą rolę. Miasta o długoletnim rodowodzie, mają z reguły bardzo wyraźnie zaznaczony swój centralny punkt, od którego rozpoczął się ich rozwój. Najczęściej jest to tak zwane Stare Miasto, z wyraźnie zaznaczonym rynkiem i przylegającym do niego systemem ulic. Jest to szczególnie charakterystyczne dla miast europejskich i kolonialnych, takich jak Poznań, Warszawa, Paryż, Praga czy Lima. Oczywiście, kolejne etapy rozwoju, uwarunkowane były wieloma czynnikami – zarówno ekonomicznymi, społecznymi jak i politycznymi. Rozrastające się miasta wchłaniały podmiejskie osady, wsie i małe miasteczka. Zmiany ich układu przestrzennego często związane były także ze zmianą

funkcji miasta np.: z obronnej w przemysłową (Poznań) lub z przemysłowej w administracyjną (Katowice). Czasami, ze względów na burzliwe dzieje, w ich współczesnym układzie urbanistycznym trudno jest doszukiwać się tego jednego momentu, od którego nastąpił jego rozwój. Spowodowane to było występowaniem naturalnych żywiołów, trzęsieniami ziemi, pożarami, powodzią. Do takich miast należą między innymi: Tokyo w Japonii, Darwin w Australii, Seattle i Los Angeles w USA. Wojny także spowodowały nieodwracalne zmiany w układzie przestrzennym miast – w tych przypadkach, jako przykłady mogą posłużyć: Drezno, Hamburg w Niemczech, Hiroszima w Japonii lub Guernica w Hiszpanii. Działania administracyjno – polityczne w wielu miastach doprowadziły do całkowitych zmian układu przestrzennego. Wyburzano całe kwartały zabytkowych dzielnic, aby postawić na ich miejscu nowe dzielnice mieszkaniowe lub zakłady przemysłowe. Takie działania miały miejsce między innymi: w Warszawie, Chicago w USA, Bukareszcie w Rumunii oraz Belgradzie w dawnej Jugosławii, obecnie Serbii.

Występowanie obiektów o znaczeniu historycznym

Każde miasto posiada na swoim terytorium obiekty związane z jego dziejami. Niektóre są ściśle związane z dziejami miasta od samego początku jego istnienia, a inne powstały dopiero niedawno. W sposób, wydaje się trafny, określa rolę miast Kowalczyk (2005), posługując się cytatem. Ashwortha (1992), iż „miasta będące szczególnym przedmiotem zainteresowania turystów i uznawane za – *„zasoby światowego dziedzictwa są promowane jako całość ale sprzedawane w częściach”*”.

Według najbardziej ogólnego podziału, jaki spotykamy w każdym mieście, mamy do czynienia z obiektami świeckimi i sakralnymi. Świeckie to zarówno domy mieszkalne, jak i budynki użyteczności publicznej, ratusze, łaźnie, budynki wymiaru sprawiedliwości, szkoły, sale widowiskowe, teatry, stadiony, hale wystawowe, dworce oraz zamki, pałace i ogrody. Obiekty sakralne to, często związane z wyznawaną religią, są niejednokrotnie najważniejszym czynnikiem determinującym turystykę w danym mieście. Są to zarówno świątynie, klasztory jak i nekropolie oraz pomniki.

Wszystkie te obiekty, niezależnie od czasu kiedy powstały, mają ogromny wpływ na funkcjonowanie turystyki miejskiej. Niektóre można oglądać tylko z zewnątrz, jedynie z daleka, a jeszcze inne z bliska i także wewnątrz. Część z nich w dalszym ciągu jest użytkowana zgodnie ze swoim pierwotnym przeznaczeniem, część została przystosowana do nowych funkcji. Jako

przykłady, do najbardziej charakterystycznych budowli niezmiennie kojarzonych z określonymi miastami i turystyką należą między innymi:

Pałac Buckingham siedziba rodziny królewskiej w Westminster – Londyn / Wielka Brytania

Zamek siedziba Historic Scotland – Edynburg / Wielka Brytania – Szkocja

Big Ben wieża zegarowa – Londyn / Wielka Brytania

Tower Bridge most nad Tamizą – Londyn / Wielka Brytania

Pałac Luksemburski siedziba francuskiego senatu – Paryż / Francja

Pałac Wersalski dawna siedziba królów francuskich – Wersal pod Paryżem / Francja

Wieża Eiffla – Paryż / Francja

Louvre muzeum, dawny pałac królewski – Paryż / Francja

Bazylika św. Piotra – Rzym / Włochy

Obiekty na Placu Cudów, katedra, wieża, baptysterium – Piza / Włochy

Amfiteatr Flawiuszów Koloseum – Rzym / Włochy

Brama Brandenburska – Berlin / Niemcy

Pałac Zwinger – Drezno / Niemcy

Belweder – Wiedeń / Austria

Atomium model atomu – Bruksela / Belgia

Tańczący Dom – Praga / Czechy

Most Karola – Praga / Czechy

Hradczany – Praga / Czechy

Wieża telewizyjna – Toronto / Kanada

Empire State Building – Nowy Jork / USA

Gmach Opery – Sydney / Australia

Taj Mahal – Agra / Indie

Według obliczeń autora na świecie takich obiektów jest ponad 120, jedne są znane bardziej, inne trochę mniej, ale ich położenie w miastach w sposób jednoznaczny wyznacza główne kierunki turystyki miejskiej. Wszystkie one są niepowtarzalne, jedyne na świecie i przez to tak bardzo charakterystyczne. Co roku tysiące turystów odwiedza miasta, w których są zlokalizowane, chcąc na własne oczy przekonać się o ich niepowtarzalnym pięknie lub brzydocie. Niemalą rolę w takim postrzeganiu miast odgrywają wydawane na potrzeby turystów foldery, przewodniki, opracowania i albumy. Opierają się przede wszystkim na wybranych atrakcjach miasta, postrzegając je sposób wybiórczy. Pisali już w swoich opracowaniach na ten temat – jak podaje Kolwalczyk (2005) – Spack, a także Wall i Sinnott.

Występowanie obiektów rekreacyjno–wypoczynkowo–kulturalnych

Współcześni turyści, odwiedzający miasta, poza oglądaniem zabytków, oczekują jeszcze czegoś więcej. Chcą skorzystać z oferty rekreacyjnej, sportowej lub rozrywkowej, jaką oferuje dane miasto. Władze miast, chcąc zatrzymać turystów na dłuższy okres czasu, rozbudowują swoją ofertę o coraz to nowe atrakcje. Muszą się one starać zaspokajać oczekiwania wszystkich rodzajów turystów, zarówno zorganizowanych, indywidualnych jak i uczestników konferencji, kongresów, spotkań biznesowych a także młodzieży. Władze różnych miast prześcigają się w pomysłach jak uatrakcyjnić pobyt turystów na swoim terenie tak, aby zostali oni na dłużej, niż potrzeba na przysłowiowe „zaliczenie” najciekawszych zabytków.

Współcześni badacze zajmujący się turystyką uważają, że w ubiegłym wieku w okresie gwałtownego uprzemysłowienia, podstawą rozwoju turystyki były zachodzące zmiany /change/ w układzie zarówno politycznym jak i gospodarczym, a także to, co Hughes (2003) nazywa komercjalizacją /commercialization/ i utowarowieniem /commodification/. W swoich rozważaniach uważa, że współcześnie turystyka zyskuje nowe oblicze, nabiera nowego znaczenia a także – poszukuje nowych tożsamości /identity/. Wydaje się, że można to dostrzec właśnie w układzie turystyki miejskiej. Miasta stały się nie tylko miejscami produkcji ale także konsumpcji. Taki pogląd wyraża w swoim opracowaniu między innymi Clark (2001) pisząc: „*Turystyka jest trzecim co do znaczenia działem światowej gospodarki i przyciąganie turystów jest ważnym zajęciem dla władz lokalnych, które w tym celu budują nowe stadiony, parki, muzea, centra kongresowe i tym podobne urzędnictwa, mając nadzieję zwabić turystów z bliska i z daleka*”. Przykładami takich inwestycji na świecie są parki rozrywki. Do najbardziej znanych należą Disneyland w Orlando na Florydzie w USA, Legoland w Billund w Danii, Heide Park w Soltau w Niemczech, Disneyland Resort pod Paryżem we Francji, czy Wesołe Miasteczko na Praterze we Wiedniu w Austrii.

W poszukiwaniu nowych atrakcji władze miast sięgają po coraz to nowe rozwiązania. Takim przykładem jest stworzenie Tropical The Islands w Berlinie w Niemczech, czy postawienie największego na świecie Diabelskiego Koła /*The London Eye*/ w Londynie w Wielkiej Brytanii, a także poprowadzenie kolejki górskiej na słynna Głowę Cukru „Pao de Açúcar” w Rio w Brazylii.

Chcąc zwiększyć atrakcyjność istniejących już obiektów sportowych, przebudowuje się je, organizuje na nich komercyjne imprezy, zarówno sportowe, jak i rozrywkowe. Przykładami takich komercyjnych działań mogą

być zarówno Camp Now w Barcelonie oraz słynny Wembley w Londynie, a także powstałe na Euro 2012, stadiony w Poznaniu, Gdańsku, Wrocławiu i Warszawie. Wpisana na światową listę dziedzictwa UNESCO Hala Stulecia we Wrocławiu służy nie tylko wydarzeniom sportowym. W jej wnętrzu realizowano z wielkim rozmachem najsłynniejsze przedstawienia operowe, takie Nabucco i Aida Verdiego oraz liczne koncerty i wystawy.

Jak ważne jest funkcjonowanie związków kulturalnych z turystycznymi i wypoczynkowymi może świadczyć cytat podawany przez Kowalczyka (2005) z publikacji R. Voase (1997) „...miasto sprzyjające spędzaniu wolnego czasu lub miasto znaczące pod względem kulturalnym jest w świecie postindustrialnym widziane jako miasto pełne sukcesów”. W Polsce za takie miasto można uznać Łódź i Wrocław.

Wydarzenia

Te ostatnie uwarunkowania są ściśle powiązane z istnieniem na terenie miast określonej infrastruktury, woli politycznej władz, nie tylko lokalnych i samorządowych, ale często centralnych, dostępności komunikacyjnej, a także woli mieszkańców, wynikającej często z historii i tradycji. Infrastruktura przekłada się na pojemność turystyczną każdego miasta. Dotyczy bezpośrednio bazy noclegowej, gastronomicznej, przepustowości komunikacyjnej, wydajności służb komunalnych, ilości miejsc w obiektach muzealnych, rekreacyjnych i sportowych.

Miasta w niewielkim tylko stopniu są samowystarczalne finansowo. W przypadku organizowania w danym mieście imprez o znaczeniu międzynarodowym potrzebna jest nie tylko akceptacja władz, ale także pomoc w ich promocji. Takim najlepszym przykładem jest organizowanie imprez sportowych o randze światowej lub kontynentalnej. Im bardziej widowiskowa dziedzina sportu, tym większy prestiż zarówno dla miasta, jak i kraju. Jak silne muszą być działania lobbystyczne władz, aby uzyskać możliwość organizowania meczy mistrzostw Europy, można się było przekonać podczas ubiegania się przez Polskę o możliwość organizowania Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej w 2012 roku.

W wielu miastach na świecie cyklicznie odbywają się imprezy kulturalne i rozrywkowe, należą do nich między innymi festiwale filmowe, jak np. w Cannes, Berlinie czy Gdańsku, a także imprezy karnawałowe w Rio czy Wenecji. I pomimo, że nie są największe pod względem ilości uczestników, to przyciągają największe rzesze turystów, ponieważ są najbardziej znane. Podobny mechanizm działa w przypadku imprez o znaczeniu lokalnym lub krajowym. Są to jarmarki, krajowe festiwale, miejsca pielgrzymkowe itp. Imprezy o zasięgu

ogólnopolskim lub lokalnym nie potrzebują tak wielkich opraw, ale niewątpliwie potrzebna jest akceptacja mieszkańców.

Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne wzajemnie się uzupełniają, a w wielu przypadkach, są od siebie zależne. Te zależności tworzą tak zwaną atmosferę miasta. Składają się na nią wszystkie wymienione powyżej uwarunkowania.

Turystyka miejska w Polsce

Wobec zachodzących od 1989 roku transformacji o charakterze ustrojowym, jak i zmianie sposobu zarządzania gospodarką, zmianom uległo także postrzeganie turystyki. W wielu krajach stanowi ona bardzo ważne źródło dochodu narodowego. Do lat 90-tych ubiegłego wieku turystykę w Polsce postrzegano wyłącznie przez pryzmat masowego wypoczynku i rekreacji. Za bardzo ważny element uważano kultywowanie dziedzictwa narodowego. Ale tylko wybrane miasta i ośrodki miejskie, posiadające na swoim terenie sztandarowe zabytki związane z historią Polski, miały możliwość rozwijania na swoim terenie tak zwanej turystyki miejskiej. Należały do nich przede wszystkim Kraków i Warszawa, a poza tym – w ograniczonym zakresie – Gdańsk, Toruń, Sandomierz, Malbork, Kłodzko, Gniezno i Poznań. Podstawową formą uprawianej tam turystyki miejskiej była tzw. turystyka edukacyjno – historyczna. *„Wśród wielu form ruchu turystycznego w turystyce miejskiej przeważają najczęściej przyjazdy o motywacji poznawczej, związane ze zwiedzaniem zabytkowej części miasta odwiedzaniem muzeów i galerii oraz uczestnictwem w wydarzeniach kulturalnych”* (Kurek 2011). Turyści, odwiedzający polskie miasta, nastawieni byli na zobaczenie wyłącznie wybranych obiektów. Oprowadzający nie przywiązywali specjalnej uwagi ani do historii miasta, ani jego funkcji, a tym bardziej innych ważnych a nie wyeksponowanych zabytków i śladów istotnych wydarzeń. Takim ewidentnym przykładem jest Poznań. Po wypadkach w 1956 roku jego rolę ówczesne władze starały się sprowadzić wyłącznie do roli miasta targowego. Wyjątkiem był Stary Rynek, na obszarze którego eksponowano przede wszystkim Ratusz z Koziółkami. Podobnie, ściśle wybrane obiekty, pokazywano zarówno w Gdańsku, Malborku, Gnieźnie, Kłodzku jak i Wrocławiu czy Warszawie.

Posiadane przez miasta walory kulturowe są ważnym elementem ich atrakcyjności. Mają one różną rangę – od krajowej do międzynarodowej. Ich ranga wynika zarówno z wyjątkowości i niepowtarzalności, ale także stanu zacho-

wania, oraz co chyba jest najistotniejsze w turystyce, sposobu promowania. W wielu małych miastach Polski zachowane zostały zabytkowe obiekty, których próżno by szukać w innych częściach nie tylko Europy. Ale z powodu złej promocji wie o nich tylko niewielka liczba krajoznawców i pasjonatów. Za przykłady takich miast, posiadających ciekawe i ważne dla historii Polski obiekty, mogą uchodzić między innymi: Chełmno Śląskie z Domami Tkaczy tzw. 12 Apostołów, Chęciny z ruinami królewskiego zamku, Modlin z twierdzą i ogromnym spichlerzem, Lubomierz z muzeum „Samych Swoich” i zespołem poklasztorным Benedyktynów oraz kościołem pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny, Paczków z doskonale zachowanymi murami miejskimi i średniowiecznym układem ulic lub Milicz z przepięknym barokowym pałacem. Coraz więcej małych miejscowości zaczyna poszukiwać swojego miejsca na mapie turystycznej Polski. Jest to ogromny potencjał, który można i należy wykorzystać. Miasta były i są siedzibami władz, różnych gałęzi przemysłu, centrami nauki, kultury, komunikacji i handlu, i w sposób mniej lub bardziej jednoznaczny, kojarzyły ich nazwy z określonymi funkcjami. Jak zaznacza w swoim opracowaniu Kurek (2011) zawsze występowały na ich terenie związki przyczynowo – skutkowe. Wprawdzie jako jeden z nich podaje „przyjazdy w celach poznawczych – zwiedzanie, uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych”, ale dotyczy to tylko miast będących uznanymi centrami historyczno-kulturalnymi, a więc takich jak np.: Warszawa, Kraków, Poznań i Wrocław. Takie miasta Kurek (2011) nazywa – *historic city*.

Jeżeli natomiast danemu miastu przypisano już określoną funkcję, to trudno jest przekonać potencjalnych turystów do odwiedzenia go z powodów krajoznawczych. Przykładem takiego miasta jest Łódź. Kiedyś miasto przemysłowe, a od 2000 roku stara się zmienić swój wizerunek z przemysłowego na turystyczny. Jego najważniejsze walory kulturowe to pozostałości pałaców, dworów i kamienic z XIX wieku, a także postindustrialna zabudowa dawnych hal produkcyjnych. To właśnie one przyciągają do Łodzi artystów, reżyserów i kompozytorów. Podobną transformację przeżywają miasta Górnego Śląska. W oparciu o 24 miasta stworzono Szlak Zabytków Techniki. Kilka miast położonych na tym szlaku posiada ciekawe walory kulturowe. Są to między innymi Pszczyna, Mysłowice, Częstochowa, Bielsko-Biała, Żywiec, Tarnowskie Góry. Pozostałe miasta, mające przede wszystkim charakter przemysłowy, właśnie w oparciu o istniejące na ich terenie obiekty przemysłowe stworzyły ciekawą ofertę turystyczną. Do najciekawszych należą: Elektrociepłownia „Szombierki” w Bytomiu, Skansen Górniczy „Królowa Luiza” w Zabrze oraz osiedla górnicze Nikiszowiec i Giszowiec w Katowicach.

Inną formą podnoszenia przez miasta ich atrakcyjności jest wykorzystywanie pozostałości obiektów historyczno – militarnych. Miasta, którym udało się wykorzystać te swoje zasoby, to między innymi Międzyrzecz w województwie Lubuskim, Kętrzyn, Malbork, Lidzbark Warmiński, Olsztyn, Świnoujście, Toruń. Są to obiekty pochodzące z okresu I i II Wojny Światowej, ale także zamki i warownie. Niestety, nie wszystkie miasta, mające takie pozostałości, potrafią je zagospodarować i uczynić z nich atrakcję turystyczną. Przykładami są Borne Sulinowo – dawniej baza wojsk radzieckich i leżąca niecałe 5 km od niego, osada Kołomino. Jeszcze w 2005 roku doskonale zachowana, a obecnie całkowicie zrujnowana przez szabrowników i złomiarzy. Władze samorządowe, jak nie miały pomysłu w jaki sposób te miejscowości i olbrzymie przyległe tereny zagospodarować, tak w dalszym ciągu ich nie mają. Podobnie wygląda problem Giżycka. W mieście zachowała się w doskonałym stanie twierdza Boyen. Niestety, poza fragmentem, w którym zlokalizowano amfiteatr, reszta stoi pusta lub jest wynajmowana na magazyny. Niewiele się dzieje także w Kłodzku. Miasto z potężnym potencjałem turystycznym w postaci zabytków sakralnych i świeckich, nie potrafi podjąć działań, aby je wykorzystać w celu przyciągnięcia turystów. Właśnie w sierpniu 2012 roku zostało zamknięte jedyne w mieście schronisko młodzieżowe i turysta z trochę mniej zasobnym portfelem będzie miał już poważne problemy ze znalezieniem noclegu. Osławiona twierdza, która powinna być wizytówką miasta, jest udostępniana w 1/10 a ceny za wstęp są porównywalne z kosztem biletu na zamek królewski na Wawelu w Krakowie. Trasa podziemna jak była zamknięta wiosną 2011r., tak też i jesienią tego samego roku. Obecnie jest już otwarta po gruntownym remoncie ale brakuje jej pewnej aury tajemniczości. Owszem, wyremontowano kanał Młynówka i nawet wprowadzono na niego spacerową gondolę. Ale cóż z tego, jak nie ma jej kto obsługiwać i turyści odchodzą z przysłowiowym kwitkiem. Podobnie jest z informacją turystyczną, godziny jej otwarcia są czasami trudne do przewidzenia. Przykład Kłodzka nie jest niestety jedyny i tak długo jak władze samorządowe nie zaczną rozumieć ze turystyka to bardzo ważne źródło dochodu nic w tej szczególności w miastach się nie zmieni.

Turystyka miejska jest też silnie związana z istnieniem w miastach obiektów religijnych. Niektóre z nich, szczególnie katolickie, mają status sanktuariów, co związane jest z przybywaniem do nich licznych rzeszy wiernych. Na terenie Polski to między innymi Gietrzwałd, Częstochowa, Licheń, Piekary Śląskie, Kodeń, Sejny. Ważnymi ośrodkami religijnymi są także Świdnica i Jawor, gdzie zlokalizowane są tzw. "Świątynie Pokoju". To do nich przybywają ewangelicy z całej Polski. Dla wyznawców prawosławia takimi waż-

nymi miastami są Białystok i Hajnówka, Bielsk Podlaski. W Polsce do 1939 roku funkcjonowała jeszcze jedna mniejszość narodowa, która pozostawiła niezatarte ślady w wielu miastach Polski – to Żydzi. Wtedy można było mówić o funkcjonowaniu tzw. dzielnic etnicznych, nazywanych gettami. Po II wojnie światowej, po narodzie tym pozostały tylko wspomnienia i budowle i przede wszystkim cmentarze oraz miejsca zagłady, czasami – jak w przypadku Krakowa – cała dzielnica Kazimierz. Miasta, w których umiejscowiono „fabryki śmierci” to między innymi Lublin i Oświęcim. Przybywający tam pielgrzymi to także turyści, którzy przy okazji oddawania czci swoim przodkom, zwiedzają także Kraków oraz inne miasta położone w tzw. Trójkącie Lubelskim w skład którego wchodzi, Kazimierz Dolny nad Wisłą, Nałęczów i Puławy. Leżajsk to miasto, które co roku odwiedza tysiące chasydów, jest tam pochowany jeden z najważniejszych dla chasydów Cadyk Emilech. Przybywający tam pielgrzymi wierzą, że 3 dni przed i 3 dni po rocznicy jego śmierci zanoszą on wszystkie ich prośby bezpośrednio do Boga.

Część miast, nie tylko w Polsce ale i na świecie, pełni rolę tak zwanych bram lub węzłów przesiadkowych. Powszechnie nazywa się je „hub”, to ważne węzły komunikacyjne. W naszym kraju będą to te wszystkie miasta, które posiadają porty lotnicze, jeśli nawet nie w samym mieście, jak ma to miejsce w Poznaniu i Warszawie, to przynajmniej w niewielkiej odległości jak w Krakowie, Katowicach czy Gdańsku. A także oczywiście te miasta, przez które przebiegają międzynarodowe trasy komunikacyjne, zarówno kolejowe, jak i drogowe. W tym opracowaniu, jako miasta – bramy autor uważa te miasta, które są stanowią zaplecza dla uprawiania różnych form turystyki kwalifikowanej. A więc za takie „bramy” można uznać, między innymi: Zakopane, Szczyrk, Ustrzyki Górne, Mikołajki, Hel, Iławę czy Kołobrzeg. Każde z nich jest atrakcyjne turystycznie, posiada wiele walorów turystycznych, ale stanowi także bazę wypadową, zarówno w góry jak na jeziora lub nad morze.

Pomimo różnych funkcji i ról, jakie odgrywają miasta w turystyce, niezależnie od swojej wielkości i ilości posiadanych walorów, ich władze mają jeden cel – zatrzymać turystów przynajmniej przez 24 godziny. Aby tego dokonać, trzeba potencjalnemu turyście stworzyć takie warunki, by po zwiedzeniu, obejrzeniu ciekawostek, mógł jeszcze odpocząć. W tym celu w miastach powstają Aquaparki, centra rekreacji i wypoczynku. Sięgając do swoich tradycji, miasta organizują różnego rodzaju festiwale, widowiska rekonstrukcyjne, pokazy, koncerty i jarmarki. Kiedy Polska w latach 70-tych podzielona była na 17 województw, ważne było, aby każde z miast wojewódzkich w okresie letnim organizowało na swoim terenie jakiś festiwal. I tak np. Rzeszów miał Festiwal Kapel Podwórkowych, Zielona Góra – Festiwal Piosenki

Radzieckiej a Lublin – Konkurs Hejnałów Miejskich, Jelenia Góra – Festiwal Teatrów Ulicznych a Poznań Festiwal Filmów Animowanych i Targi. Czasami było to groteskowe, ale zawsze przeciągające turystów.

Innym magnesem przyciągającym specyficzną grupę turystów są imprezy sportowe. Wśród nich szczególną renomą cieszą się zawody sportowe o randze międzynarodowej. Aby jednak mogły one odbyć się w danym mieście, musi ono posiadać odpowiednie zaplecze logistyczne, w postaci stadionów, pływalni i innych obiektów sportowych. Mistrzostwa Europy w 2012 roku niewątpliwie podniosły standard przynajmniej kilku polskich miast i stworzyły jeszcze lepsze warunki do rozwoju turystyki miejskiej w Polsce. Problem polega jednak na tym, że władze tych miast nie potrafią wykorzystać zdobytego przy okazji mistrzostw potencjału. Takich najbardziej chyba niechlubnym przykładem jest Poznań. Miasto o wielkich tradycjach historycznych, turystycznych i sportowych nie potrafi zaoferować turystom nic ciekawego. Centrum miasta niby reprezentacyjna ulica straszy pustymi witrynami lokali do wynajęcia, na chodnikach brudno w miejscach gdzie jeszcze ocalały fragmenty jakiejś zieleni walają się sterty psich odchodów, puszek po piwie, butelek i zwykłych śmieci. W okresie wiosenno – letnim Stary Rynek zamienia się w jedną wielką pijalnię piwa, każdy lokal buduje swój ogródek tak, że o jakimkolwiek zwiedzaniu zabytków nie może być mowy. Podobnie jest z wszystkimi pozostałymi obszarami miasta.

Funkcjonowanie współczesnego miasta turystycznego

Współczesne funkcjonowanie miasta które, ze względu na swoje walory turystyczne, predestynuje je do bycia ośrodkiem turystycznym, uzależnione jest od wielu czynników. Ich podstawowe funkcjonowanie zostało przedstawione w pierwszej części artykułu. Podane uwarunkowania zarówno zewnętrzne, jak wewnętrzne, podlegają wprawdzie zmianom, ale w sposób bardzo powolny.

Istnieje natomiast szereg zjawisk mających wpływ na kształtowanie współczesnej turystyki. Należą do nich: transformacje ustrojowe, jak to miało miejsce w 2011 roku w Egipcie i Tunezji, gdzie w wyniku zmian na scenie politycznej gwałtownie spadła liczba odwiedzających te kraje turystów w stosunku do danych z 2007 roku w 2009 i 2010 o ponad 15 %, podobną stratę zanotowała Tunezja – ok. 7%. Nie ma danych dotyczących Libii czy Syrii, ale należy się spodziewać że wyniki mogą być podobne. W tych krajach turystyka opiera się właśnie przede wszystkim o miasta.

Zmiany gospodarcze, a szczególnie ogólnoświatowy kryzys, w największym stopniu dotknął Grecję. W tym kraju także podstawą turystyki są miasta. W 2010 roku ilość turystów odwiedzających spadła o 5,3 % – to bardzo duży spadek, szczególnie dla państwa, które w znacznej mierze żyje z turystyki.

Zmiany klimatyczne zazwyczaj zachodzą bardzo wolno, ale w ich wyniku obserwujemy powstawanie anomalii klimatycznych, których skutkami są klęski żywiołowe. Do takich najbardziej spektakularnych należą zmiany wywołane prądem El-Ninio. W latach 1997 – 1998 wywołały liczne powodzie w Peru i Ekwadorze, a w Australii i Indonezji katastrofalne susze i pożary.

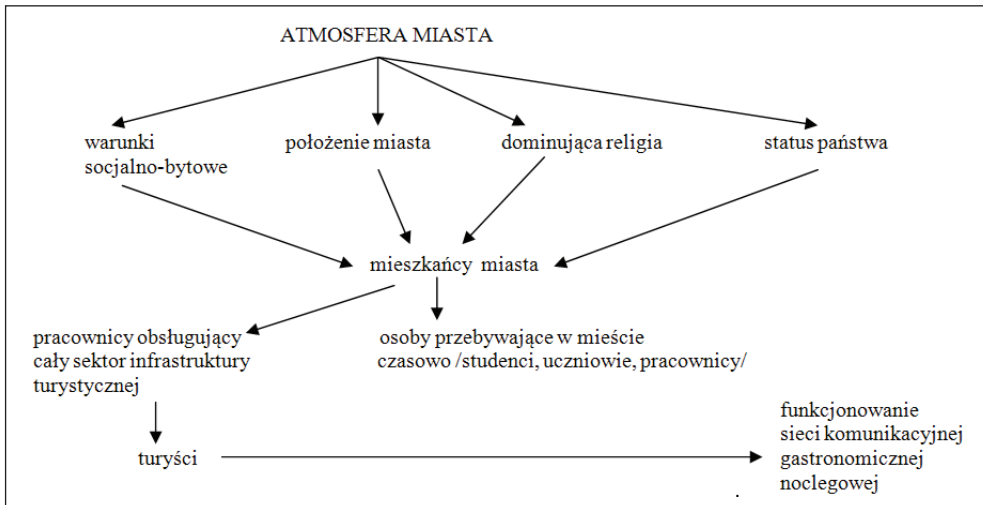
Oczywiście, klęski żywiołowe to nie tylko zmiany klimatyczne, ale i wybuchy wulkanów, a także trzęsienia ziemi. Ich najbardziej tragicznymi skutkami są powstające w wyniku trzęsień ziemi fale tsunami. Jak dotychczas największe spustoszenie dokonały 26.12.2004 roku, na gęsto zaludnionych wybrzeżach oceanu Indyjskiego, szczególnie w Indonezji. Miało to bezpośredni wpływ na spadek przyjazdów turystycznych do tego kraju nawet o 30%. Podobne skutki spowodowały fale tsunami w Indonezji 26.10.2010 i Japonii w 2011 roku.

Wybuch wulkanu Eyjafjallajokull na Islandii w kwietniu 2010 roku sparaliżował komunikację lotniczą nad prawie całą Europą Zachodnią, powodując ograniczenie ruchu turystycznego w miastach. Szacuje się, że straty w sektorze turystyki miejskiej mogły sięgnąć około 5 mln euro.

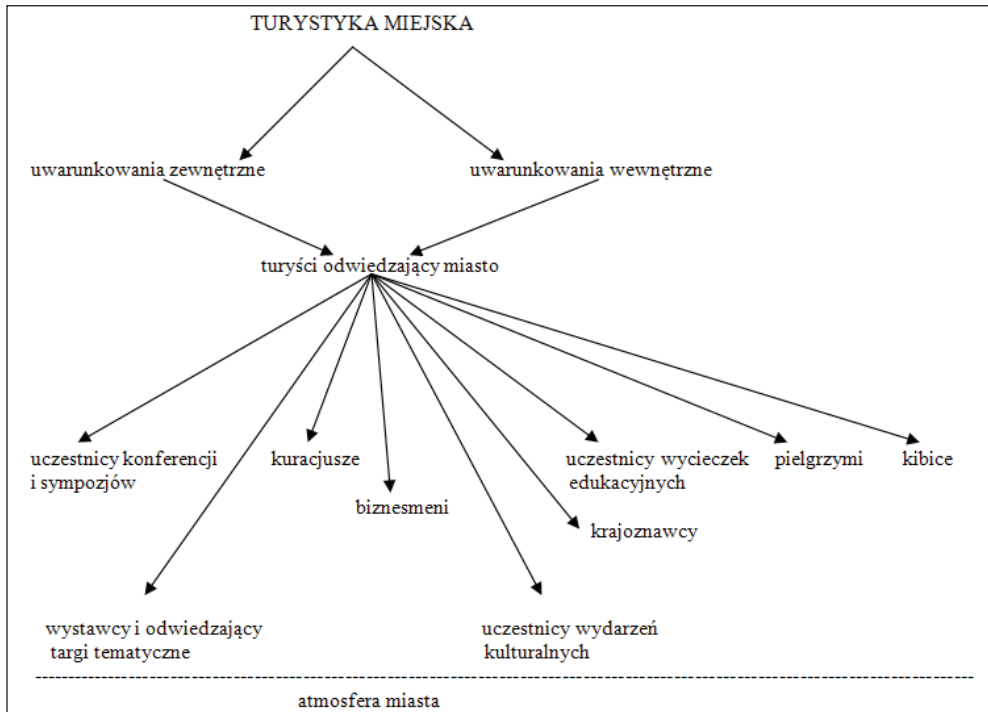
Ostatnim z czynników, mających wpływ na kształtowanie się turystyki miejskiej, są działania podejmowane przez różnego typu agendy i organizacje międzynarodowe – między innymi: UEFA, FIFA czy Międzynarodowy Komitet Olimpijski w sprawie organizacji wielkich imprez sportowych. Oczywiście, wszystkie te czynniki wzajemnie ze sobą korelują i często są od siebie zależne.

Jeszcze jednym istotnym elementem turystyki miejskiej jest określenie tego, kto ją uprawia. Każdy turysta odwiedzający miasto, przybywa do niego w innym celu. Każdy też inaczej na miasto będzie spoglądał. Przybywający turyści, razem z mieszkańcami tworzą specyficzną jego atmosferę. Część z tych turystów przybywa do miasta w ściśle określonym celu, ale znajdują się zawsze tacy, dla których ważne będzie właśnie poczucie jego atmosfery. W potocznym języku często pojawiającym się w przewodnikach, filmach reklamowych używa się określenia „miasto, które nigdy nie zasypia” lub „to miasto ma swoją niespotykaną nigdzie indziej atmosferę”. To właśnie one mają za zadanie przyciągnąć turystów wzbudzić ich ciekawość chęć pocucia czegoś specyficznego z czym na co dzień się nie spotkają.

Ciekawym spostrzeżeniem jest fakt, że gdy rozmawia się z mieszkańcami tych „niezaspiających miast”, często nie zdają sobie oni sprawy z tego, że ich miasto jest tak oceniane przez turystów. Powszechna opinia panująca wśród mieszkańców jest taka, że w ich mieście nic ciekawego niema i nic ciekawego się nie dzieje, za to gdy byli na urlopie w innych miastach, to tam na każdym kroku, spotykałoby się z ciekawymi propozycjami spędzenia wolnego czasu. Takie sformułowania wynikają prostego faktu, że nawet w tych najbardziej interesujących ośrodkach miejskich, toczy się codzienne normalne życie. Ich mieszkańcy pracują uczą się, prowadzi interesy i w natłoku codziennych sprawnie mają czasu na obserwowanie życia miasta, które interesuje turystów. Ta sytuacja ulega jednak diametralnej zmianie, kiedy ten sam człowiek wyjeżdża do innego miasta jako turysta. Przede wszystkim dysponuje dużą ilością wolnego czasu, nie ciąży na nim codzienne obowiązki, wtedy ma możliwość dostrzeżenia tych wszystkich atrakcji jakie oferuje miasto. W ten sposób rodzą się właśnie różnice w ich postrzeganiu. Nasuwa się zatem wniosek, że na to co powszechnie nazywamy atmosferą miasta wpływa wiele zmiennych. Za najważniejszą zmienną należy przyjąć całą populację ludzi przebywającą na jego terenie, są to zarówno stali mieszkańcy, jak i turyści, osoby przebywające na terenie aglomeracji okresowo (studenci, uczniowie, osoby pracujące w różnych sektorach gospodarki ale zamieszkujący poza jego granicami). W tym ostatnim przypadku za najlepszy przykład mogą posłużyć pracownicy wielkich korporacji japońskich funkcjonujących w takich miastach jak Tokyo, Kobe, czy Nara. Pracownicy wszystkich szczebli tych



Rycina 3. Zmienne wpływające na atmosferę miasta (opracowanie własne)



Rycina 4. Zależności regulujące turystykę miejską (opracowanie własne)

korporacji w ciągu tygodnia nie wracają do swoich miejsc stałego zamieszkania, tylko nocują między innymi w tak zwanych hotelach kapsułkowych.

Pozostałe zmienne, to między innymi: dostępność komunikacyjna, oferta turystyczno-kulturalna, sieć gastronomiczna i noclegowa, a także system socjalno-bytowy. Ta ostatnia zmienna dotyczy wielkich metropolii np.: Indii, Brazylii, Egiptu, RPA. W każdym z tych państw inaczej przebiegają granice pomiędzy bogatymi, a ubogimi mieszkańcami, ale w każdym z nich istnieją dzielnice skrajnej biedy i ubóstwa ich wielkość zasięg i zróżnicowanie związane jest zarówno z położeniem na danej szerokości geograficznej, systemem politycznym panującym w danym państwie dominująca religią (ryc.3)

Na podstawie przedstawionych powyżej informacji można sformułować tezę, iż turystyka miejska jest nie tylko najbardziej zróżnicowana forma turystyki, ale także umożliwia realizację wszystkich potrzeb i oczekiwań turystów. Niewątpliwie wynika to także z różnorodności kulturowej, w jakiej poszczególne miasta funkcjonują historii ich powstania i rozwoju, a także uwarunkowań społecznych, politycznych i gospodarczych. Wszystkie są ze sobą ściśle powiązane i wzajemnie na siebie oddziałują. Te wzajemne powiązania szczególnie są dostrzegalne w miastach krajów, w których w ostat-

nim dwudziestolecie nastąpiły zmiany ustrojowe i gospodarcze np.: Berlin, Warszawa, Pekin. Poza zmianą wyglądu ulic nastąpił w wielu przypadkach niepostrzeżony i zróżnicowany rozwój sieci gastronomicznej, komunikacyjnej oraz usługowej. Z punktu widzenia społecznego, wiele ośrodków miejskich zetknęło się z całkowicie dla siebie nowym problemem, jakim jest napływ nielegalnych emigrantów. Polskie miasta przeżywają między innymi napływ obywateli Rumuni, Bangladeszu i Wietnamu oraz byłych republik radzieckich. Jest to problem bardzo poważny dla wielu władz miejskich. W wielu światowych aglomeracjach, takich jak Paryż czy Londyn, stał się już specyficznym kolorytem ale dla polskich miast i ich mieszkańców często niezrozumiałym i trudnym do zaakceptowania. Jest tak poważny że wymaga całkowicie osobnego opracowania.

Z dotychczasowych rozważań wynika, że turystyka miejska jest bardzo dynamicznie rozwijająca się gałęzią turystyki podlegającą różnorodnym zmiennym i uwarunkowaniom. W celu przedstawienia tego zjawiska bardziej obrazowo, można posłużyć ryciną 4.

Podsumowanie

W artykule autor przedstawił czynniki mające wpływ na rozwój turystyki miejskiej. W większości dotyczą one dużych miast będących aglomeracjami i metropoliami ugruntowanej pozycji w turystycznych rankingach. Należy zwrócić jednak uwagę na fakt, że małe miasta, które uważano do tej pory za pozbawione atrakcji turystycznej, też mogą przyciągać turystów oraz, że wzrasta zainteresowanie turystyką kulturową i przemysłową. Miasta, w których zachowały się stare pochodzące z ubiegłego wieku magazyny, hale produkcyjne i inne zabudowania przemysłowe, coraz częściej je zagospodarowują, tworząc w nich galerie, wystawy, organizując koncerty i spektakle. Najlepszym tego przykładem jest Łódź, w Wielkiej Brytanii Bradford, a w USA Lowell w Massachusettes.

Jeszcze inny kierunek przyciągnięcia turystów obierają miasta, w których toczyły się akcje popularnych powieści, seriali lub przez pewien czas mieszkał tam i tworzył ktoś znaczący. Wachlarz takich postaci jest bardzo duży i stwarza ogromne możliwości marketingowe dla osób zajmujących się promocją turystyki na danym terenie lub mieście. Pamiętać przy tym należy, że nie zawsze opisywane postacie istniały naprawdę ale czasami były tylko wytworem wyobraźni ich twórców. Przykładami miast, które wykorzystwały sławne postacie jako swoje ikony są między innymi: Sokołowsko, gdzie

przez pewien okres żył i tworzył Marek Hłasko lub Przemysław, który utożsamia się z legendarną postacią Dobrego Wojaka Szwejka, a także Krynica Górską wykorzystująca dla swojej promocji słynnego Nikifora. Takich przykładów można podawać bardzo dużo na całym świecie. Najważniejsze jest jednak to, że turystyka miejska ma przed sobą nieograniczone możliwości rozwoju. Z całą pewnością można stwierdzić, że będzie to najszybciej rozwijająca się forma turystyki w ciągu najbliższej dekady XXI wieku. A stanie się tak dlatego, że na jej rozwój ma wpływ ogromna liczba czynników.

PIŚMIENNICTWO

1. Ashworth G. (1989): *Urban Tourism imbalance in attention* CP Cooper /Progress in tourism recreation and hospitality management, vol. 1 Belhaven, London.
2. Biuletyn Programowy ZG PTTK (1980): Warszawa.
3. Budrewicz O. (1987): *Metropolie*. Iskry, Warszawa.
4. Clark T. N., Lloyd R., Wong K., K., Jain P. (2001): *Amenities drive urban growth*, American Political Science Association Annual Meeting, San Francisco.
5. Hughes H. (2003): *Arts, entertainment and tourism*. Butterworth – Heinemann, Oxford – Burlington Impact of Atlanta's hospitality industry Davidson – Peterson Associates, Atlanta.
6. www.info.wyborcza.pl/temat/wyborcza/2004/ dostęp 20 listopad 2011
7. Kowalczyk A. (2005): *Nowe Formy Turystyki Miejskiej*. Prace i Studia Geograficzne WGiSR UW, Warszawa.
8. Kurek W. (2011): *Turystyka*. PWN, Warszawa.
9. Kruczek Z. (2003): *Krajoznawstwo Zarys Teorii i Metodyki*. Proksenia, Kraków.
10. Law Ch. M. (1996): *Urban tourism: Attracting visitors to large cities* Tourism leisure & Recreation series Mansell Publishing Ltd, London – NY.
11. Lijewski T. (2002): *Geografia Turystyczna Polski*. PWE, Warszawa.

Streszczenie: Turystyka miejska staje się coraz bardziej popularną formą spędzania wolnego czasu. Turyści odwiedzają miasta z bardzo wielu powodów – począwszy od rodzinnych a skończywszy na sportowych czy kulturalnych. Miasta, jako centra turystyczne coraz bardziej rozbudowują swoją infrastrukturę. Wpływ na to ma wiele czynników zarówno takich na jakie władze miasta mają określone wpływy, jak i te które działają niezależnie i są trudne do kontrolowania. Polska, jako kraj, ma ogromny potencjał dla rozwoju turystyki miejskiej. Należy mieć świadomość, że przy stałym rozwoju miast, rola turystyki miejskiej stanie się dominująca.

Słowa kluczowe: turystyka miejska, uwarunkowania zewnętrzne, uwarunkowania wewnętrzne, funkcjonowanie współczesnego miasta turystycznego, infrastruktura turystyczna, atrakcyjność turystyczna miasta, ruch turystyczny, węzeł komunikacyjny

Adres do korespondencji – Corresponding address:

Michał Preisler, Wielkopolska Wyższa Szkoła Turystyki i Zarządzania w Poznaniu
ul. Św. Marcin 40, 61-807 Poznań
tel.: (61) 851 69 71, e-mail: szkola@wwstiz.pl

